

Anselm z Canterbury

/Thomas Williams/

- 1033 – narozen v **Aostě** (burgundské město na hranici s Lombardií)
- 1059 – příchod do Normandie, tam do benediktin. kláštera v Bec, vedl jej **Lanfranc** – klášter v Bec slavný díky němu, hl. dialektikou
- 1060 – **vstup** do kláštera v Bec, talentovaný >> rychlý postup
- 1063 – Lanfranc opatem v Caen >> Anselm zvolen za **p ř e d s t a v e n é h o** Bec
- 1078 – smrt Herluina (zaklad.+1.opat Bec) >> Anselm **opatem** >> Bec intelekt. centrum + Anselm píše svou filosofii + teologii, učí a administruje klášter, dopisuje si s celou Evropou (dává rady panovníkům a šlechtě)
- 1093 – intronizován jako **arcibiskup** z Canterbury (po Lanfrancovi, až 4 roky po L's smrti! – král **William Rufus** neuznával autoritu církve, konflikty!)
- 1097 – bez povolení navštíví **Řím** >> král William mu nechtěl dovolit se vrátit
- 1100 – William Rufus zabit >> **Henry I.** zve Anselma zpět, ale i HI chce vládnout církvi
- 1103-1107 – **exil**, ale navzdory tomu Anselm dál píše
- 1494 – kanonizován
- 1720 – jmenován Doktorem Církve

díla v Bec

- 1076 – Monologion
- 1077-8 – Proslogion
- 1080-5 – De grammatico
De veritate
De libertate arbitrii
- 1085-1090 – De casu diaboli

jako arcibiskup z Canterbury

- 1092-4 – Epistola de Incarnatione Verbi
- 1094-8 – Cur Deus Homo
- 1099-0 – De conceptu virginali
- 1102 – De processione Spiritus Sancti
- 1106-7 – Epistola de sacrificio azymi et fermentati
- 1106-7 – De sacramentis ecclesiae
- 1107-8 – De concordia

teistické důkazy – jejich povaha + záměr

- A's motto: víra hledá nahlédnutí (*fides quaerens intellectum*)
- >> **2 nedorozumění**
 1. že A. chce zaměnit rozumění za víru, tj. že víra epistemolog. < rozumění
 - Williams: tak to není, pro A. **víra** = spíše **volní** stav, ne epistemický! = láska k bohu a puzení jednat, jak chce Bůh – pokud víra def. jako „pouze věřit, v co se má“ = „m r t v á“ (Mon.78) >> víra hledající porozumění = aktivní láska k Bohu hledající hlubší poznání Boha
 2. že A. začíná už s „vírou“ >> ~~že nejde o to skutečně přesvědčit nevěřící~~, ale pouze uspokojit už věřící x TW: teistické důkazy samotné zamýšleny i k přesvědčení nevěřících (Mon.1 – „jestliže je někdo [nevěřící]...může se přesvědčit o těchto věcech **samot. rozumem**, jestliže je aspoň mírně inteligentní.“) + podob. A. chce přesvědčit „blázna“ (Pros., tj. Žalm 14:1, 53:1)

argumenty Monologia

- (Mon.1) musí existovat jedna věc, kt. je nanejvýše dobrá, skrze níž mají všechny dobré věci svoji dobrotu – říkáme-li, že věci mají v růz. stupních F, musíme rozumět, že **jsou F skrze F-ovitost**, F-ovitost sama je **stejná** v nich všech >> dobré věci (růz. stupně) – Dobro (nanejvýš, zdroj dobrosti)
- F-ovitost = 1. nanejvýš F 2. F-ovitost je F skrze sebe sama x F-věci jsou F jen skrze F-ovitost >> nemohou se jí rovnat! >> existuje jedna věc, kt. je nejvýše dobrá a velká mezi všemi exist. věcmi
- (Mon.2) = A's aplikace principu z Mon.1 >> odvození, že je něco nanejvýše velké
- (Mon.3) všechny jsoucí věci jsou skrze nějakou jednu věc – argument: každá jsoucí věc existuje buď skrze (1) něco / (2) skrze nic >> (2) nemožná >> (1) nutná – každá jsou věc existuje skrze něco
- další krok: všechny věci jsou (A) skrze jednu věc / (B) skrze více takových věcí
- ale pokud (B)
 - >> (I) i ony existují skrze jednu jinou / (II) každá skrze samu sebe / (III) skrze sebe samy navzájem >> (III) nesmyslná; (II) jestli pravda, pak ale nutně existuje nějaká síla / podstata sebe-existence a tu by měly společnou! (Mon.3), všechny ty věci by spíše exist. skrze tu jednu podstatu než každá skrz sebe samu

- >> (A) existuje nějaká jedna věc, skrze níž jsou všechny věci – existuje skrze sebe samu >> je větší než všechny ostatní věci >> nejlepší a největší a svrchovaná mezi všemi jsoucími věcmi (Mon.3)
- (Mon.4) – A. začíná premisou – věci nemají všechny stejnou dignitu, spíše jsou některé na růz. + nerovných úrovních (člověk > kůň > dřevo) >> absurdní, že by neexistovala hranice, kam až ty úrovně mohou jít >> musí existovat nejvyšší úroveň – otázka: kolik bytostí (jsoucen) na ní jsou? jedno/více?
 - (A) existuje více než jedno nejvyšší jsoucno - >> musejí si být rovny >> nutně rovny skrze tutéž věc >> ta (a) identická s nimi / (b) od nich odlišná >> jestli (a), pak jich nemůže být více než 1, ale jedna (= jsou identické s něj. jednou věcí) / jestli (b) nejsou na nejvyšší úrovni, ta jedna věc od nich odlišná je nejvyšší, vyšší než ony! >> (B) nutně může být jen jedno jsoucno na nejvyšší úrovni ze všech
- A. **závěr** – je jistá podstata / substance / esence, která skrze sebe sama je dobrá a velká a skrze sebe samu je to, co je, skrze níž existuje cokoliv skutečně dobré / velké / vůbec cokoliv; a která je nejvyšší dobro, nanejvýše velká věc, nejvyšší jsoucno nebo subsistence, čili, nejvyšší mezi všemi jsoucími věcmi (Mon.4)
- (kap. 5-65:) A. odvozuje (božské) atributy, kt. nutně náležejí tomuto jsoucnu, kt. splňuje popis z Mon.1-4

argumenty Proslogia

- 65 kap. *Monologia* složitá argumentace >> chce jednodušeji stanovit závěry, kt. prokázal >>
- hledá jediný argument = sám o sobě by stačil dokázat, že Bůh je, že nejvyšší dobro, kt. nezávisí na ničem jiném, ale na kt. všechny věci závisejí svou jsoucností + svou dobrou existencí, + v co věříme, že je božská přirozenost (Pros., předmluva) >> j.a. se objevuje v Pros.2. – ve středověku zván *argumentum Anselmi* (KANTŮV název „ontologický argument“ zavádějící)
- Bůh je to, nad co větší si nelze myslet = tak velké jsoucno, tak plné metafyzic. energie >> nelze si myslet, pochopit jsoucno, kt. by bylo větší než Bůh
- blázen řekl ve svém srdci „Není boha“ (žalm 14:1, 53:1) >> A. : je možné přesvědčit blázna, že se mylí?
- možné, třeba jen **definice boha** „to, nad co nic většího si nelze myslet“ – i blázen této definici rozumí
- ale, čemu je rozuměno, existuje v rozumu (jako plán ještě nenamalovaného obrazu v malíři)
- >> [to, nad co si nelze nic většího myslet/df *boha*] existuje tedy v rozumu, rozumění
- >> jestliže [df *boha*] existuje v rozumění >> musí existovat také ve skutečnosti
- **neboť**: je větší (dokonalejší) e x i s t o v a t ve skutečnosti > jen v rozumu
- >> pokud [df *boha*] existuje jen v rozumu >> možno si myslet něco většího než [df *boha*] = myslet si totéž jsoucno [df *boha*] + existující také ve skutečnosti
- >> pokud [df *boha*] existuje jen v rozumu, není to [df *boha*] = **spor**
- >> [df *boha*] m u s í e x i s t o v a t ve skutečnosti, ne pouze v rozumu

kritika Anselmova důkazu

- mnich GAUNILÓ – *Odpověď ve prospěch blázna* – nejslavnější námitka: místo [df *boha*] si můžeme myslet [df *největšího ostrova nad kt. nelze větší myslet*] >> **rozumíme** tomu výrazu [df *nej- ostrova*] >> dle Anselmova postupu >> [df *nej- ostrov*] musí existovat v našem rozumu >> atd. dle A. >> musí existovat ve skutečnosti, jinak bychom si mohli představit **větší ostrov**, tj. + takový, kt. existuje ve skutečnosti >> [df *nej- ostrov*] by nakonec nebyl [df *nej- ostrov*] >> absurdní, že by největší myslitelný ostrov existoval ve skutečnosti >> A.'s uvažování chybné
- **A's odpověď** GAUNILOVI: A. říká, že arg. s nej- ostrovem je chybný – ale nikde v *Odpovědi* **neříká proč**
- A. přý poznal účinnost GAUNILOVY námitky, ale neuznal ji

boží přirozenost

důkazy božích vlastností

- **záměr Proslogia** = **jediný argument**, z něhož vyvoditelná (1) existence Boha + (2) všechny boží vlastnosti (křesť. tradice) – kdyby se nepovedlo, A. by Pros. považoval za neúspěch
- >> **koncept** [df *boha*] se ukázal velmi **plodný** = zajišťuje všechny tradiční boží vlastnosti – např. všemohoucnost, kdyby ne všem. >> ne [df *boha*] = dalo by se myslet jsoucno dokonalejší, větší než Bůh
- bůh = [to, nad co nelze nic většího myslet] >> **nutně všemohoucí**
- >> Bůh nutně = spravedlivý, existující ze sebe sama, nedotknutelný utrpením, milosrdný, bezčasově věčný, netělesný (ne-přírodní), nesložený, atd. – stejný důkaz – kdyby neměl tyto vlastnosti, nebyl by [df *boha*]
- Williams: „**jednoduchost**“ A's argumentu zavádějící – funguje jako generátor božských vlastností jen ve spolupráci s jistými přesvědčeními o tom, co je větší / lepší = říká, že Bůh má vlastnosti lepší/větší než co

jiného, ale **neříká, kt. to jsou**, tj. musíme mít něj. nezávislý způsob jejich určení, než je můžeme použít do ontol. důkazu a generovat úplnou koncepci božské přirozenosti

- A. určuje tyto vlastnosti částečně (1) **intuicí** hodnotového, (2) částečně **nezávisle** - 3 p ř í k l a d y:
- 1) **nedotknutelnost** – na boha nic nepůsobí; aktivní, ničím/nic netrpí >> necítí emoce, e. = stavy, ne jednání
- A. neříká, že nedotknutelnost je dokonalost, jen že lepší být nedotk. > nebýt ned. (jako spravedlivý > nespr.)
- A's hodnotové intuice formovány **platonsko-augustinovskou** tradicí – nejlepší, nejskutečnější věci = stabilní, neměnné, uniformní (ideje) (viz *De Libero Arbitrio* 2.10) >> Bůh **nejvýše činný**, impassivní, nic na něm nemůže něco konat, působit na něj, on počátkem vši své zkušenosti, poznání
- 2) **bezčasovost** - věčné > časové – PLATON (Timaios, 37d) – čas = pohyblivý obraz věčnosti = sunoucí se, stinný odraz skutečně reálného >> **časová jsoucna** mají svou existenci postupnou, v maličkém ted' x **věčná bytost** má to, co má / co dělá (atd.) vždycky >> **Bůh** dle [df *boha*] >> nutně **věčný** = ne pouze věčně trvající, ale **naprosto mimo čas** + navíc viz Pros.13 (lepší nepodléhat zákonu místa nebo času!) – dál rozvíjí v Mon.22. – lepší nepodléhat žádným vnějším omezením (místem a časem) = Bůh **nemá části!** >>
- 3) **jednoduchost** – bůh nemá části žádného druhu (Pros.18 – co z částí, není úplně jedno, lze rozbit minim. v rozumu! = jen stabilní, neměnné = dokonalé!) + Mon.17.: každé kompositum potřebuje složky, z nichž subsistuje, dluží jim svou existenci, je něčím jen skrze ně x ty věci (části) nejsou čím jsou skrze to kompoz. (bůh = existence jen skrze sebe sama, zdroj svého dobra + existence)

konsistence božích vlastností

- **problém** – jsou všechny boží vlastnosti navzájem konsistentní? = může je jedno jsoucno všechny zároveň mít? = eg. na první pohled **konflikt dokonalá spravedlnost** – **všemohoucnost** (Bůh nemůže lhát >> všemocný - něco nemůže?) >> A.: **všemohoucnost** ne= schopnost dělat všechno, ale **vlastnictví neomezené moci** >> **lhání** není schopnost, moc, ale druh slabosti >> Bůh všemocný = nemá slabosti >> všemocnost = „neschopnost“ lhát
- **konflikt 2** – **milosrdnost** – **spravedlnost** – A: řešení = boží **dobrota** – lepší být dobrý jak k dobrým tak k hříšným, než jen k dobrým + hříšné lepší trestat + ušetřit než jen je trestat >> nejvyšší boží dobrota vyžaduje aby byl jak spravedlivý tak milosrdný
- TW: A. se neuchyluje k něj. třetímu atributu, ale spojuje oba dva – spravedlnost vyžaduje milosrdnost
- spravedlnost k hříšným = potrestat je x spravedlnost Boha k sobě samému = ušetřit je kvůli své dobrotě
- **Bůh spravedlivý** ne proto, že nám dává co zasloužíme, ale že dělá, co přísluší jemu jako nejvyššímu dobru
- i tak A. uznává, že je tu určitá zbývající záhada, mystérium (Pros.11) >> **filosof** umí (1) vystopovat konceptuální vztahy mezi božími atributy + (2) že je bůh musí mít všechny, ale lidské myšlení neumí říct, proč je Bůh projevuje zrovna tak, jak jsme toho svědky

svoboda, hřích a vykoupení

pravda ve výrocích a ve vůli

- pro A. je pravda mnohem širší pojem než pro nás – je ve výrocích + míněních + ve vůli, činech, smyslech + v esencích věcí
- ve všech těch případech **pravda** = správnost neboli „přímost“ – ta chápaná teleologicky – věc je správná, kdykoliv je / dělá cokoliv co má, nebo k čemu naplánována být/dělat (eg **výroky** vytvořeny pro účel signifikovat, že to co je, je >> výrok správný – má „přímost/čestnost“, když a jen když značí to, co je, že je) >> A. zastává **korespondenční teorii pravdy** – ale poněkud neobvyklou – výroky pravdivé, když odpovídají realitě, ale jen proto, že odpovídat realitě je to, k čemu výroky jsou určeny
- podob. **pravda ve vůli** – opět teleologické pojetí - přímost vůle = chtít vůli to, co by se mělo chtít – A. má také širší význam „spravedlivý“ - cokoliv, co je, když/jak to má být (v posledku bohem) – eg. lovící šelma!
- >> **spravedlnost** = „přímost vůle uchovávaná kvůli ní samé“ (vylučuje donucení/podplacení)
- >> **svobodná vůle** = schopnost/síla zachovávat přímost/čestnost (rectitudo) vůle kvůli ní samé
- >> implikace: **svoboda** = také (2) schopnost spravedlnosti + (3) schopnost morální chvályhodnosti
- konatel chce vůli co je správné, ví co je správné, protože je to správné = nutné pro (2) i (3)
- >> chce co je správné, neb je to správné = není nucen / podplacen k provedení toho činu

svoboda a hřích; milost a vykoupení

- **návrat** lidských bytostí ke spravedlnosti, k níž stvoření vyžaduje boží milost, neb **první lidé** dali přednost štěstí před spravedlností (jejich svob. vůle ale sebou nenesla schopnost hřešit!)>> stali **neschopní** chtít spravedlnost pro ni samu >> mimo boží milost nemohou nehřešit – jsme svobodní, neb kdyb. měli přímost vůle, mohli bychom ji zachovávat kvůli ní samé, ale nemůžeme naši svobodu projevit, vykonat neb nemáme právě tu přímost vůle!
- + k návratu ke spravedlnosti navíc třeba, aby se bůh stal člověkem >> spis *Cur Deus Homo* (Proč Boho-člověk?) – bůh v lid. podobě obětoval život, aby ten dluh lidstva vykoupil

